

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
MACIEJ SZPUNAR
prezentate la 14 ianuarie 2016¹

Cauzele conexe C-381/14 și C-385/14

Jorge Sales Sinués
împotriva
Caixabank SA
și
Youssouf Drame Ba
împotriva
Catalunya Caixa SA (Catalunya Banc SA)
[cereri de decizie preliminară formulate de

Juzgado de lo Mercantil n° 9 de Barcelona (Tribunalul Comercial nr. 9, Spania)]

„Directiva 93/13/CEE — Contrate încheiate cu consumatorii — Contract de credit ipotecar —
Clauze abuzive — Acțiune în anularea unei clauze — Asociație pentru protecția consumatorilor —
Acțiune colectivă în încetare — Suspendarea procedurii individuale — Principiile echivalenței
și efectivității”

I – Introducere

1. În prezentele cauze, Juzgado de lo Mercantil n° 9 de Barcelona (Tribunalul Comercial nr. 9 din Barcelona, Spania) are îndoieli în legătură cu compatibilitatea unei reglementări spaniole privind prejudicialitatea civilă cu articolul 7 din Directiva 93/13/CEE² și, în consecință, în legătură cu compatibilitatea cu același articol a suspendării unor acțiuni individuale în așteptarea unei decizii definitive de finalizare a unei proceduri colective inițiate de o asociație de consumatori și de utilizatori.
2. Cererile preliminare au fost prezentate în cadrul unor litigii între doi consumatori și două instituții bancare având ca obiect acțiuni individuale în anularea clauzei-prag care figurează în contracte de credit ipotecar.
3. Prezentele cauze oferă Curții, printre altele, posibilitatea de a-și clarifica jurisprudența referitoare la natura acțiunilor individuale și a acțiunilor colective, precum și la raportul dintre ele.

¹ — Limba originală: franceza.

² — Directiva Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).

II – Cadrul juridic

A – Dreptul Uniunii

4. Articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 prevede:

„O clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.”

5. Articolul 4 alineatul (1) din această directivă precizează:

„[...] caracterul abuziv al unei clauze contractuale se apreciază luând în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și raportându-se, în momentul încheierii contractului, la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului și la toate clauzele contractului sau ale unui alt contract de care acesta depinde.”

6. Articolul 6 alineatul (1) din directiva menționată are următorul cuprins:

„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor, în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze, în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive.”

7. Articolul 7 alineatele (1) și (2) din Directiva 93/13 prevede:

„(1) Statele membre se asigură că, în interesul consumatorilor și al concurenților, există mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzători sau furnizori.

(2) Mijloacele menționate la alineatul (1) cuprind dispozițiile în conformitate cu care persoanele sau organizațiile care au, în temeiul legislației interne, un interes legitim în protecția consumatorilor pot introduce o acțiune în justiție sau în fața organismelor administrative competente, în conformitate cu legislația internă în cauză, pentru a obține o decizie care să stabilească dacă clauzele contractuale elaborate pentru a fi utilizate în general sunt abuzive, astfel încât să poată aplica mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea acestor clauze în continuare.

[...]”

B – Dreptul spaniol

8. Articolul 13 din Codul de procedură civilă (Ley de enjuiciamiento) din 7 ianuarie 2000 (BOE nr. 7 din 8 ianuarie 2000, p. 575, denumit în continuare „Codul de procedură civilă”) prevede:

„1. Pe durata unui proces pendinte, poate avea calitatea de reclamant sau de pârât orice persoană care dovedește un interes direct și legitim în ceea ce privește soluționarea litigiului.

În special, orice consumator sau utilizator poate interveni în procesele inițiate de entitățile recunoscute de lege, care acționează pentru apărarea intereselor acestora.

2. Cererea de intervenție nu suspendă procedura. Instanța se pronunță asupra cererii prin ordonanță, după ascultarea părților prezente, în termenul obișnuit de 10 zile.

3. După admiterea cererii de intervenție, procedura nu se reia, însă intervenientul va avea calitatea de parte din procedură, cu toate consecințele [care decurg din această calificare] și va putea să susțină pretențiile formulate de colitigantul său și pe cele formulate chiar de el, dacă apreciază că este oportun din punct de vedere procedural, chiar dacă colitigantul său renunță, achiesează, se desistează sau se retrage din procedură pentru orice motiv.

Intervenientul are de asemenea dreptul de a formula argumente în apărarea sa, pe care nu le-a putut susține deoarece acestea trebuiau invocate în momentele procesuale anterioare admiterii sale în proces. Grefierul va informa, în toate situațiile, celelalte părți, în termen de 5 zile, în legătură cu aceste argumente.

De asemenea, intervenientul poate să exercite căile de atac deschise împotriva deciziilor pe care le consideră prejudiciabile pentru interesele sale, chiar dacă colitigantul achiesează la acestea.”

9. Articolul 15 din Codul de procedură civilă prevede:

„1. În procesele inițiate de asociații sau de entități înființate pentru apărarea drepturilor și intereselor consumatorilor și ale utilizatorilor ori de grupuri de persoane afectate, sunt notificate toate persoanele care au fost prejudiciate în calitate de consumatori ai produsului sau de utilizatori ai serviciului care fac obiectul procesului pentru a-și valorifica în mod individual dreptul sau interesul. Această notificare se efectuează de grefier, care face publică admiterea cererii prin intermediul mijloacelor de comunicare cu acoperire în zona în care s-a produs încălcarea respectivelor drepturi sau interese.

[...]

3. Dacă este vorba despre un proces în care fapta prejudiciabilă afectează o pluralitate de persoane nedeterminate sau care sunt dificil de determinat, procedura de notificare suspendă procesul pentru o perioadă de maximum două luni pe care grefierul o stabilește de la caz la caz, în funcție de circumstanțele și de complexitatea faptei prejudiciabile, precum și de dificultățile privind determinarea și localizarea persoanelor prejudiciate. Procesul se reia cu intervenția tuturor consumatorilor care au răspuns notificării, nefiind permisă intervenția ulterioară individuală a consumatorilor sau a utilizatorilor, fără a aduce atingere posibilității acestora de a-și valorifica drepturile sau interesele în conformitate cu prevederile articolelor 221 și 519 din această lege.

4. Prevederile de mai sus nu se aplică procedurilor inițiate prin intermediul unei acțiuni în încetare având ca obiect apărarea intereselor colective și a intereselor difuze ale consumatorilor și ale utilizatorilor.”

10. Potrivit articolului 43 din Codul de procedură civilă:

„[A]tunci când, pentru a se pronunța asupra obiectului procesului, este necesară soluționarea unei chestiuni care constituie, la rândul său, obiectul principal al unui alt proces pendinte în fața aceleiași instanțe sau a alteia, dacă nu este posibilă conexarea cauzelor, instanța poate – la cererea ambelor părți sau a uneia dintre ele, după ascultarea celeilalte – să dispună prin ordonanță suspendarea procedurii în stadiul în care se află, până la finalizarea procesului care are ca obiect chestiunea preliminară.”

11. În ceea ce privește efectele hotărârilor pronunțate în cadrul procedurilor introduse de asociațiile de consumatori sau de utilizatori, articolul 221 din Codul de procedură civilă prevede:

„1. Fără a aduce atingere prevederilor articolelor anterioare, hotărârile pronunțate ca urmare a cererilor formulate de asociațiile de consumatori și de utilizatori care au calitatea [procesuală] prevăzută la articolul 11 din această lege se supun următoarelor reguli:

1a. Dacă s-a solicitat obligarea la plata unei sume de bani sau impunerea unei obligații de a face, de a nu face ori de a da un bun individual sau de gen, prin hotărârea de admitere se determină în mod individual consumatorii și utilizatorii în favoarea cărora se pronunță hotărârea de obligare, în conformitate cu legile privind protecția acestora.

Dacă determinarea individuală a acestora nu este posibilă, hotărârea trebuie să cuprindă datele, caracteristicile și cerințele necesare pentru a putea solicita plata și, după caz, pentru a putea solicita executarea sau pentru a putea interveni în aceasta, în cazul în care a fost inițiată de asociația reclamantă.

2a. Dacă la baza hotărârii de obligare sau a soluției principale sau unice stă constatarea că o anumită activitate sau acțiune este ilicită sau contrară legii, prin hotărâre se stabilește dacă, în conformitate cu legislația privind protecția consumatorilor și a utilizatorilor, această constatare trebuie să producă efecte procedurale și în ceea ce privește persoanele care nu au fost părți din procedura respectivă.

3a. Dacă anumiți consumatori sau utilizatori au fost părți din procedură, prin hotărâre trebuie să se soluționeze expres pretențiile acestora.

2. În cazul hotărârilor prin care a fost admisă o acțiune în încetare, promovată pentru apărarea intereselor colective și a intereselor difuze ale consumatorilor și ale utilizatorilor, instanța, dacă consideră oportun, poate dispune publicarea integrală sau parțială a hotărârii pe cheltuiuala părâtului sau publicarea unei declarații rectificative, atunci când efectele încălcării se pot prelungi.”

12. În temeiul articolului 222 din Codul de procedură civilă:

„1. Autoritatea de lucru judecat a hotărârilor definitive de admitere sau de respingere exclude, în conformitate cu legea, un proces ulterior al cărui obiect este identic cu acela în care au fost pronunțate.

2. Autoritatea de lucru judecat se referă atât la cererile introductive și la cele reconvenționale, cât și la cele prevăzute la articolul 408 alineatele 1 și 2 din această lege.

În raport cu motivarea cererilor menționate, elementele de fapt noi și distincte sunt acelea care rezultă ulterior finalizării etapei probațiunii din cadrul procesului în care se efectuează aceasta.

3. Autoritatea de lucru judecat produce efecte cu privire la părțile din procesul în care ia naștere, la moștenitorii și la avânzii-cauză ai acestora, precum și la subiectele de drept care, deși nu au fost părți din procedură, sunt titulari ai drepturilor pe care se întemeiază calitatea procesuală a părților în conformitate cu prevederile articolului 11 din această lege.

[...]

4. Aspectele care au dobândit autoritate de lucru judecat din hotărârea definitivă prin care s-a finalizat un proces sunt obligatorii pentru instanța sesizată cu un proces ulterior, atunci când acestea reprezintă un precedent logic al obiectului său, în cazul în care părțile sunt aceleași în cele două procese sau autoritatea de lucru judecat se extinde asupra acestora printr-o dispoziție legală.”

13. Potrivit articolului 519 din Codul de procedură civilă:

„Dacă prin hotărârile de obligare la care se referă articolul 221 alineatul 1 nu se stabilesc consumatorii și utilizatorii individuali în favoarea cărora sunt pronunțate, instanța de executare competentă hotărăște prin ordonanță, la cererea uneia sau mai multor persoane interesate și după ascultarea persoanei obligate, dacă îi recunoaște pe solicitanții respectivi drept creditori ai obligației, în funcție de datele, de caracteristicile și de cerințele stabilite în hotărâre. Părțile astfel recunoscute pot iniția executarea prin prezentarea unei copii autorizate a acestei ordonanțe. Ministerul Public poate iniția executarea hotărârii în folosul consumatorilor și al utilizatorilor afectați.”

III – Situația de fapt din litigiul principal, întrebările preliminare și procedura în fața Curții

14. La 20 octombrie și la 7 februarie 2005, domnii Sales Sinués și Drame Ba au încheiat, fiecare în parte, un contract de novație a unui credit ipotecar și, respectiv, un contract de credit ipotecar cu instituțiile bancare Caixabank SA (denumită în continuare „Caixabank”) și Catalunya Caixa SA (Catalunya Banc SA) (denumită în continuare „Catalunya Caixa”). Aceste contracte au fost încheiate cu dobândă nominală pentru sumele totale de 78 132 și, respectiv, de 209 000 de euro și prevedeau, sub denumirea de „clauză-prag”, o limită a variației ratei dobânzii nominale cu ocazia revizuirilor anuale succesive fixată la 2,85 % și, respectiv, la 3,75 %. Aceste contracte prevedeau și o limită maximă sau un plafon al acestei dobânzi de 12 %.

15. Contractele menționate anterior conțineau și o clauză în temeiul căreia dobânda nominală fixă se aplica de la constituirea creditelor până la 1 octombrie 2006 și, respectiv, 31 august 2005. Din ziua următoare acestor date și până la rambursarea totală a creditelor se aplica o dobândă nominală variabilă raportat la o rată de referință, și anume EURIBOR, pentru valori de + 0,60 % și, respectiv, de + 0,50 %.

16. La data de 10 octombrie și, respectiv, de 25 octombrie 2013, domnii Sales Sinués și Drame Ba au formulat, fiecare, o acțiune individuală în declararea nulității clauzelor-prag incluse în contractele lor de credit ipotecar. În acțiunile lor, reclamanții din cauzele principale au susținut că, în ceea ce privește condițiile generale ale contractelor, clauzele-prag le-au fost impuse în mod unilateral de instituțiile bancare fără să fi făcut obiectul niciunei negocieri. În consecință, au solicitat instanței de trimitere, pe de o parte, să constate nulitatea acestor clauze din cauza lipsei de transparență și a dezechilibrului produs în detrimentul lor și, pe de altă parte, să oblige restituirea sumelor percepute în mod nelegal de aceste instituții bancare în temeiul clauzelor menționate.

17. Anterior formulării acțiunilor reclamanților, Asociația de consumatori și de utilizatori Adicae (Asociación de Usuarios de Bancos Cajas y Seguros)³ a introdus la data de 11 noiembrie 2010, la Juzgado de lo Mercantil n° 11 de Madrid (Tribunalul Comercial nr. 11 din Madrid, Spania), o acțiune colectivă împotriva a 72 de instituții bancare, printre care Caixabank și Catalunya Caixa⁴. Această cerere introductivă viza încetarea utilizării clauzelor-prag din cauza caracterului lor abuziv.

18. În temeiul articolului 11 alineatul 4, a articolului 43 și a articolului 222 din Codul de procedură civilă, părțile din litigiile principale au invocat o excepție prejudicială civilă și au solicitat suspendarea procedurilor individuale îndreptate împotriva lor în așteptarea unei decizii definitive de soluționare a procedurii colective.

3 — Asociație de consumatori specializată în domeniul serviciilor bancare și al asigurărilor.

4 — Această acțiune colectivă a făcut obiectul unei proceduri publice de notificare la cererea tribunalului sesizat, prin intermediul mijloacelor media și al Adicae.

19. Reclamanții din litigiile principale s-au opus acestei excepții susținând că au dreptul de a se disocia de acțiunea colectivă introdusă de asociația de consumatori și de utilizatori, precum și dreptul de a introduce o acțiune individuală în justiție.

20. În cadrul litigiilor cu care a fost sesizată, instanța de trimitere arată, mai întâi, că articolul 43 din Codul de procedură civilă prevede un efect suspensiv al acțiunii individuale până la pronunțarea unei decizii definitive în acțiunea colectivă. Aceasta adaugă că, dacă numărul persoanelor afectate este dificil sau chiar imposibil de determinat, articolul 15 alineatul 3 din Codul de procedură civilă nu permite persoanelor afectate să acționeze individual în justiție decât în termenul de două luni de la notificarea generală de a participa la procedură efectuată printr-un mijloc de comunicare socială. În sfârșit, instanța precizează că participarea individuală la o procedură de protecție a intereselor colective întemeiată pe articolul 11 alineatul 4 din Codul de procedură civilă obligă consumatorul afectat să se înfățișeze la instanța sesizată cu respectiva cauză, renunțând la forul propriu (tribunalul comercial din raza sa de domiciliu).

21. Având în vedere cele ce precedă, instanța de trimitere exprimă îndoieli cu privire la compatibilitatea articolului 43 din Codul de procedură civilă cu articolul 7 din Directiva 93/13 în împrejurări precum cele în discuție în litigiul principal. Aceasta reamintește în special că procedura privind acțiunea colectivă, al cărei rezultat ar fi decisiv în cazul suspendării acțiunilor principale, este, la data cererilor preliminare, în curs de desfășurare de 4 ani, că data procesului nu a fost încă stabilită și că mai multe unități bancare nu au depus încă întâmpinările.

22. În aceste condiții, Juzgado de lo Mercantil n° 9 de Barcelona (Tribunalul Comercial nr. 9 din Barcelona) a hotărât, prin două decizii din 27 iunie 2014, primite la grefa instanței la 11 august (C-381/14) și, respectiv, la 13 august 2014 (C-385/14), să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

- „1) Se poate aprecia că [ordinea juridică spaniolă reglementează] un mijloc sau un mecanism eficace în conformitate cu articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13?
- 2) În ce măsură acest efect suspensiv reprezintă un obstacol pentru consumator și, prin urmare, o încălcare a articolului 7 alineatul (1) din directiva menționată, în ceea ce privește invocarea nulității clauzelor abuzive incluse în contractul încheiat de acesta?
- 3) Imposibilitatea consumatorului de a se disocia de acțiunea colectivă implică o încălcare a articolului 7 alineatul (3) din Directiva 93/13?
- 4) Sau, dimpotrivă, efectul suspensiv al articolului [din Codul de procedură civilă] este conform cu articolul 7 din Directiva 93/13 întrucât drepturile consumatorului sunt protejate integral prin această acțiune colectivă, deoarece legislația spaniolă prevede alte mecanisme procedurale la fel de eficace pentru protecția drepturilor sale, și prin principiul securității juridice?”

23. Prin Ordonanța președintelui Curții din 9 septembrie 2014, cauzele C-381/14 și C-385/14 au fost conexate pentru buna desfășurare a procedurii scrise și orale, precum și în vedere pronunțării hotărârii. Observații scrise au fost prezentate de domnul Sales Sinués, de Catalunya Caixa, de guvernul spaniol, precum și de Comisia Europeană. Domnul Sales Sinués, Caixabank, Catalunya Caixa, guvernul spaniol, precum și Comisia au fost ascultați în ședința din data de 30 septembrie 2015.

IV – Analiza întrebărilor preliminare

24. Prezentele întrebări preliminare, astfel cum au fost formulate de instanța de trimitere, privesc interpretarea Directivei 93/13 în contextul a două contracte de credit ipotecar care conțin, fiecare, o clauză-prag. Acest tip de clauză fixează pentru ratele variabile ale dobânzilor un prag minim sub care consumatorii nu pot beneficia de reducerea ratelor oficiale ale dobânzilor.

25. Prezentele cauze se înscriu nu numai într-un cadru juridic complex, ci și într-un context în care numeroase criterii de interpretare nu sunt unificate între diferitele instanțe naționale. Prin urmare, considerăm că, înainte de a analiza întrebările preliminare, este necesar să se amintească, pe baza informațiilor rezultate din dosarele prezentate Curții, elementele esențiale ale reglementării procedurale în cauză.

A – *Observații introductive*

26. Instanța de trimitere, domnul Sales Sinués, guvernul spaniol, precum și Comisia au făcut trimitere la domeniul de aplicare al reglementării în cauză, în special al articolului 43 din Codul de procedură civilă, care reprezintă, pe de altă parte, esența problemei cu care instanța de trimitere și Curtea sunt sesizate.

1. Excepția întemeiată pe prejudicialitatea civilă

27. Instanța de trimitere arată că, în dreptul procedural spaniol, nu se pot iniția două proceduri judiciare simultane sau succesive între aceleași părți, având același obiect și aceeași cauză, întrucât există riscul de a se pronunța hotărâri judecătorești contradictorii. În dreptul spaniol, s-au creat trei mecanisme diferite pentru a se evita un astfel de risc, și anume autoritatea materială de lucru judecat⁵, litispendența⁶ și prejudicialitatea civilă.

28. Tocmai acest din urmă mecanism procedural, prevăzut la articolul 43 din Codul de procedură civilă, constituie problema esențială ridicată de instanța de trimitere. Acest articol privește situațiile în care, pentru a se pronunța asupra obiectului unui litigiu aflat pe rolul unei instanțe civile, „este necesară soluționarea unei chestiuni care constituie ea însăși obiectul principal al unui alt proces pendinte în fața aceleiași instanțe sau a altei instanțe” civile. În temeiul aceluiași articol, dacă este posibilă conexarea cauzelor, instanța are obligația de a le conexe. În schimb, dacă nu este posibilă conexarea, această prevedere permite instanței sesizate să suspende cauza.

5 — Potrivit instanței de trimitere, autoritatea materială de lucru judecat prevăzută la articolul 222 din Codul de procedură civilă există atunci când, într-un proces, s-a pronunțat o hotărâre definitivă, fie de admitere, fie de respingere, astfel încât, ulterior, nu poate fi inițiat un alt proces având același obiect, aceeași cauză și între aceleași părți.

6 — Instanța de trimitere precizează că există litispendență atunci când obiectul procedurii ulterioare coincide cu cel care a stat la baza inițierii unei proceduri anterioare aflate în curs de desfășurare. Astfel, având în vedere că există un risc de a se pronunța asupra aceluiași obiect al hotărârii judecătorești contradictorii, cel de al doilea proces trebuie să se încheie.

29. Pentru a dispune această suspendare, trebuie îndeplinite trei condiții cumulative, și anume impactul direct și decisiv al chestiunii preliminare asupra soluționării acțiunii principale, cererea uneia sau a ambelor părți⁷ și existența unei cauze pendinte având ca obiect chestiunea preliminară. Totuși, articolul 43 din Codul de procedură civilă prevede că „instanța *poate să dispună* suspendarea procedurii”. În consecință, astfel cum reiese din deciziile de trimitere, suspendarea pare a avea caracter facultativ întrucât articolul 43 recunoaște instanțelor o marjă de apreciere pentru a decide dacă o astfel de suspendare este relevantă⁸.

2. Interpretarea și aplicarea în mod divergent ale articolului 43 din Codul de procedură civilă de către instanțele naționale

30. Astfel cum reiese din documentele de la dosarele de care dispune Curtea, tocmai interpretarea și aplicarea în mod divergent de către instanțele naționale ale articolului 43 din Codul de procedură civilă în cadrul procedurii colective în încetare inițiate de Adicae fac analiza întrebărilor preliminare și mai complexă, fără ca această chestiune să fi fost decisă în cadrul unui recurs la nivel național.

31. Pe de o parte, unele instanțe par să considere că există o prejudicialitate civilă conform articolului 43 din Codul de procedură civilă și dispun suspendarea primelor proceduri în așteptarea unei hotărâri definitive cu privire la ultimele, întemeindu-se pe legătura dintre obiectul acțiunilor individuale și cel al acțiunilor colective⁹.

32. Pe de altă parte, alte instanțe par să considere că există o situație de litispendență între acțiunile individuale și acțiunile colective, ținând seama de identitatea de obiect, de cauză și de părți¹⁰ și decid radierea cauzelor individuale în temeiul articolului 222 alineatul 3 din Codul de procedură civilă. Din înscrisurile aflate la dosar rezultă că această poziție ar fi minoritară.

33. În sfârșit, unele instanțe consideră că nu există nici prejudicialitate civilă, nici litispendență, având în vedere în special că nu există o identitate reală nici de obiect, nici de părți, că soluționarea acțiunii colective nu este determinantă pentru acțiunile individuale și că, chiar dacă declararea nulității clauzelor-prag în cadrul acțiunii colective putea avea un efect pozitiv asupra acțiunilor individuale, respingerea celei dintâi menționate nu conduce neapărat la respingerea celor menționate în al doilea rând. Instanțele ajung la concluzia că consumatorul își păstrează calitatea procesuală pentru apărarea propriilor interese în justiție, fără să fie necesară suspendarea procedurii individuale¹¹.

34. Guvernul spaniol și Comisia par să achieseze la această ultimă interpretare invocând în observațiile scrise în special faptul că aplicarea articolului 43 din Codul de procedură civilă nu determină în mod obligatoriu suspendarea acțiunii individuale.

7 — A se vedea în acest sens Hotărârea nr. 527/2013 a Tribunal Supremo (Curtea Supremă, secția civilă) din 3 septembrie 2013.

8 — Instanța de trimitere arată că, „în acest moment, procesual trebuie să *hotărască* dacă suspendă judecarea cauzei sau dacă, dimpotrivă, continuă judecarea în mod normal până la pronunțarea hotărârii”. Sublinierea noastră. Cu privire la articolul 43 din Codul de procedură civilă, a se vedea în special De la Oliva Santos, A., *Objeto del proceso y cosa juzgada en el proceso civil*, Thomson-Civitas, 2006, p. 85-88, Montero Aroca, J., și alții, *Derecho Jurisdiccional II. Proceso civil*, ediția a 21-a, Tirant lo Blanch, 2013, p. 126 și 127, și Gimeno Sendra, V., *Derecho Procesal Civil I. El proceso de declaración. Parte General*, a 5-a ediție, Colex, 2014, p. 215.

9 — În această privință, instanța de trimitere face trimitere la Ordonanța nr. 84/2013 a Audiencia Provincial de Barcelona (Curtea provincială din Barcelona) din 11 iunie 2013 care, ținând seama de posibilitatea ca prin decizia ce urmează să fie pronunțată în procedura colectivă să se declare nulitatea clauzelor-prag, prevede în mod explicit, în conformitate cu prevederile articolului 221 alineatul 1 din Codul de procedură civilă, că se aplică *ultra partes*.

10 — Comisia arată că această poziție minoritară pare să fie de acum înainte cea a Audiencia Provincial de Barcelona (Curtea provincială din Barcelona) în Ordonanța sa nr. 112/2014 din 9 octombrie 2014.

11 — A se vedea în special Ordonanța nr. 76/2013 a Audiencia Provincial de Huelva (Curtea provincială din Huelva) din 24 februarie 2014 și Hotărârile nr. 278/2013 și nr. 494/2013 ale Audiencia Provincial de Ourense (Curtea provincială din Ourense) din 22 mai și, respectiv, din 22 septembrie 2014.

35. Guvernul spaniol a adăugat în observațiile sale prezentate în ședință că trebuie făcută o distincție între acțiunea colectivă în încetare privind condițiile generale contractuale cu caracter abuziv și acțiunea individuală în declararea nulității unui contract de credit ipotecar pentru motivul că acesta ar conține o clauză abuzivă. Întrucât aceste două acțiuni au o natură diferită, obiectul lor ar coincide doar parțial. Astfel, în vreme ce, în *acțiunea colectivă în încetare*, părțile își pot prezenta observațiile fără să fie posibilă evaluarea tuturor împrejurărilor cauzei (control abstract și general), în special în ceea ce privește consumatorul care a încheiat un contract de adeziune, în *acțiunea individuală*, instanța trebuie să țină seama de toate împrejurările existente la data încheierii contractului de credit, inclusiv de evoluția lor, de toate împrejurările încheierii acestuia, precum și de toate celelalte clauze din contract sau din alt contract de care acesta ar depinde¹².

36. În consecință, guvernul spaniol susține, pe de o parte, că o interpretare logică și sistematică a reglementării procedurale spaniole exclude prejudicialitatea civilă și, pe de altă parte, că articolul 43 din Codul de procedură civilă privește o prejudicialitate nu doar ipotetică sau potențială, ci reală, motiv pentru care nu trebuie să se dispună această suspendare.

3. Problema efectelor deciziilor prin care sunt admise acțiuni colective în ceea ce privește consumatorii care nu au fost părți în procedură

37. Guvernul spaniol și Catalunya Caixa susțin că articolul 221 din Codul de procedură civilă nu prevede extinderea efectelor unei hotărâri judecătorești prin care este admisă o acțiune colectivă asupra oricărui consumator al cărui contract conține o condiție generală de aceeași natură precum clauza pusă în discuție. Astfel, în cazul *respingerii acțiunii colective*, acest articol încuviințează continuarea exercitării acțiunii individuale pentru a permite consumatorului să prezinte împrejurările specifice ale cazului său concret. În opinia acestui guvern, acest lucru ar fi în conformitate cu articolul 11 alineatul 1 din Codul de procedură civilă, potrivit căruia calitatea procesuală a asociațiilor de consumatori este recunoscută „[f]ără a aduce atingere calității procesuale individuale a părților prejudiciate”¹³. În schimb, guvernul spaniol adaugă că articolul 221 din Codul de procedură civilă se limitează să stabilească faptul că efectele unei hotărâri judecătorești *prin care este admisă acțiunea colectivă* se pot extinde și la alte persoane decât cele care au fost părți în procedură, această decizie aparținând instanței naționale¹⁴.

38. Cu toate acestea, domnul Sales Sinués a arătat în ședință că exercitarea unei acțiuni individuale implică, în principiu, o disociere de procedura colectivă, mai precis renunțarea de către consumator la efectul extensiv pe care articolul 221 alineatul 1 din Codul de procedură civilă îl conferă unei eventuale hotărâri judecătorești de admitere a acțiunii colective în această procedură. În consecință, nu ar exista riscul să se pronunțe două hotărâri contradictorii asupra aceleiași cereri. Totuși, el susține că o interpretare a articolului 43 din Codul de procedură civilă, conform căreia ar exista o prejudicialitate civilă, și că, prin urmare, cauza ar fi suspendată în așteptarea unei hotărâri judecătorești definitive cu privire la acțiunea colectivă ar avea drept consecință imposibilitatea consumatorului de a se disocia de acțiunea colectivă.

12 — Hotărârea nr. 241/13 a Tribunal Supremo (Curtea Supremă) din 9 mai 2013, punctele 235-238.

13 — Același articol prevede că, „[f]ără a aduce atingere calității procesuale individuale a părților prejudiciate, asociațiile de consumatori și de utilizatori legal constituite au calitatea procesuală pentru apărarea în justiție a drepturilor și intereselor membrilor lor și ale asociației, precum și a intereselor generale ale consumatorilor și utilizatorilor”.

14 — Sublinierea noastră.

4. Intervenția în procedurile care au ca obiect apărarea drepturilor și intereselor colective și difuze ale consumatorilor

39. Instanța de trimitere, domnul Sales Sinués, guvernul spaniol și Comisia fac trimitere la Hotărârea pronunțată de Tribunal Supremo (Curtea Supremă) la 9 mai 2013¹⁵ în cadrul unei acțiuni colective în încetare, alta decât cea vizată de instanța de trimitere, dar tot cu privire la o clauză-prag. Tribunal Supremo (Curtea Supremă) a declarat nulitatea acestui tip de clauze nu din cauza conținutului lor, ci a unei lipse de transparență, mai exact în lipsa unor informații clare și transparente transmise consumatorilor cu privire la clauzele respective¹⁶.

40. În ceea ce privește natura acțiunii la care se referă această hotărâre, Comisia a arătat în observațiile sale scrise că, având în vedere că viza numai o acțiune colectivă în încetare și, prin urmare, că era în discuție numai legalitatea clauzelor-prag, această acțiune colectivă nu a avut consecințe în ceea ce privește despăgubirile.

41. În schimb, domnul Sales Sinués a indicat în ședință că acțiunea colectivă formulată de Adicae cuprinde, pe de o parte, o acțiune declarativă care vizează încetarea introducerii clauzei-prag în contractele de credit și, pe de altă parte, o cerere colectivă de despăgubiri pentru prejudiciile produse de o astfel de clauză. În această privință, a arătat că articolul 15 din Codul de procedură civilă nu este aplicabil într-o acțiune în încetare, ci numai într-o acțiune colectivă în despăgubire. În consecință, intervenția individuală a consumatorilor, care a avut loc în termen de două luni de la notificarea generală de participare la procedura colectivă efectuată prin mijloacele media, prevăzută la articolul 15 alineatul 3 din Codul de procedură civilă, nu privea acțiunea colectivă în încetare formulată de Adicae, ci numai acțiunea colectivă în despăgubire¹⁷. În opinia domnului Sales Sinués, în speță, întârzierea procedurii se datorează, așadar, acțiunii colective în despăgubire, din cauza numărului foarte mare de consumatori care au fost părți în procedură în mod individual¹⁸. Astfel, trebuie arătat că o acțiune colectivă în despăgubire este mai lentă decât o acțiune individuală.

42. În opinia noastră, din cele menționate anterior rezultă că întrebările preliminare trebuie să fie examinate în acest context, sub rezerva verificării de către instanța de trimitere.

15 — Hotărârea nr. 241/13 a Tribunal Supremo (Curtea Supremă) din 9 mai 2013. În această hotărâre, Tribunal Supremo a limitat retroactivitatea declarării nulității astfel încât să producă efecte *ex nunc*, mai precis nu de la data încheierii contractului de credit (*ex tunc*), ci numai de la data de 9 mai 2013, data pronunțării hotărârii judecătorești în cauză. Această limitare a fost confirmată în Hotărârea nr. 139/2015 a aceleiași instanțe din 25 martie 2015. În plus, această limitare a efectelor a făcut recent obiectul unei cereri de decizie preliminară formulate de o instanță spaniolă în cauza Gutierrez Naranjo (C-154/15), pendinte la Curte.

16 — Din observațiile scrise prezentate de domnul Sales Sinués rezultă că, întrucât clauza-prag face parte din prețul contractului de credit, instituțiile financiare trebuie să informeze consumatorul cu privire la această clauză pentru ca acesta să aibă pe deplin cunoștința de existența și de impactul ei asupra prețului real al creditului la momentul semnării contractului.

17 — Reclamantul a citat articolul 15 alineatul 4 din Codul de procedură civilă, conform căruia „[p]revederile de mai sus nu se aplică procedurilor inițiate prin intermediul unei acțiuni în încetare având ca obiect apărarea intereselor colective și a intereselor difuze ale consumatorilor și ale utilizatorilor”.

18 — Catalunya Caixa a susținut în ședință că ritmul lent al procedurii colective are legătură, printre altele, cu numărul mare de consumatori (90 00) care s-au constituit părți în mod individual în această cauză.

B – *Cu privire la întrebările preliminare*

43. Trebuie amintit de la bun început că, în cadrul procedurii de cooperare între instanțele naționale și Curte, este de competența acesteia din urmă să ofere instanței naționale un răspuns util care să îi permită să soluționeze litigiul cu care este sesizată. Din această perspectivă, Curtea trebuie, dacă este cazul, să reformuleze întrebările care îi sunt adresate¹⁹. În acest scop, Curtea poate extrage din ansamblul elementelor furnizate de instanța națională și mai ales din motivarea deciziei de trimitere normele și principiile de drept al Uniunii care necesită o interpretare având în vedere obiectul litigiului principal²⁰.

44. În speță, considerăm că, prin intermediul întrebărilor formulate, Juzgado de lo Mercantil n° 9 de Barcelona (Tribunalul Comercial nr. 9 din Barcelona) solicită de fapt Curții să interpreteze principiile echivalenței și efectivității în cadrul punerii în aplicare a articolului 7 din Directiva 93/13 pentru a-i permite să evalueze conformitatea cu dreptul Uniunii a reglementării procedurale în cauză.

45. În aceste condiții, trebuie să se considere că întrebările preliminare urmăresc, în esență, să stabilească dacă, având în vedere principiile echivalenței și efectivității, articolul 7 din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări procedurale naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care permite suspendarea, din cauza unei chestiuni civile preliminare, a unei acțiuni individuale introduse în paralel cu o acțiune colectivă în încetare, până la pronunțarea unei hotărâri judecătorești definitive de finalizare a procedurii colective, fără ca respectivul consumator să se poată disocia de acțiunea colectivă.

1. Cu privire la criteriile de apreciere a caracterului abuziv al clauzelor contractuale în cadrul Directivei 93/13 și al jurisprudenței

a) Acțiunile care implică un consumator individual și acțiunile colective în încetare

46. Considerăm că este important să se amintească, cu titlu introductiv, că sistemul de protecție instituit de Directiva 93/13 are la bază ideea că consumatorul se află într-o poziție defavorabilă în raport cu vânzătorul sau furnizorul în ceea ce privește atât puterea de negociere, cât și nivelul de informare, situație care conduce la adeziunea consumatorului la condițiile redactate în prealabil de vânzător sau de furnizor, fără să poată exercita o influență asupra conținutului acestora²¹.

47. Pentru a se asigura protecția vizată de Directiva 93/13, legiuitorul Uniunii a introdus criterii de apreciere a caracterului abuziv al clauzelor contractuale care impun îndeosebi o analiză a împrejurărilor concrete ale fiecărei cauze²². În această privință, potrivit articolului 3 din Directiva 93/13, este necesar să se stabilească dacă clauza din contractul în discuție a făcut sau nu a făcut obiectul vreunei negocieri individuale și, prin urmare, dacă această clauză a fost redactată în prealabil fără ca consumatorul să fi putut avea o influență asupra conținutului său, în special în cadrul unui

19 — A se vedea în special Hotărârile Krüger (C-334/95, EU:C:1997:378, punctele 22 și 23), Byankov (C-249/11, EU:C:2012:608, punctul 57), precum și Biovet (C-306/14, EU:C:2015:689, punctul 17).

20 — În acest sens, a se vedea în special Hotărârile Redmond (83/78, EU:C:1978:214, punctul 26), Byankov (C-249/11, EU:C:2012:608, punctul 58), precum și Konstantinides (C-475/11, EU:C:2013:542, punctul 42).

21 — A se vedea Hotărârile Océano Grupo Editorial și Salvat Editores (C-240/98-C-244/98, EU:C:2000:346, punctul 25), Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, punctul 25), Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, punctul 29), Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, punctul 22), Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, punctul 33), Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, punctul 44) și Barclays Bank (C-280/13, EU:C:2014:279, punctul 32).

22 — Potrivit celui de al cincisprezecelea considerent al Directivei 93/13, „[...] este necesar să se stabilească, în mod general, criteriile de apreciere a caracterului abuziv al clauzelor contractuale”.

contract de adeziune. În plus, articolul 4 alineatul (1) din aceeași directivă prevede că caracterul abuziv al unei clauze contractuale trebuie apreciat ținând seama, la încheierea unui contract, de „toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului”, precum și de „toate clauzele contractului sau ale unui alt contract de care acesta depinde”.

48. În ceea ce privește, în primul rând, *acțiunile care implică un consumator individual* precum cele în discuție în cauzele principale, Curtea a statuat că, având în vedere poziția defavorabilă sus-menționată, „articolul 6 alineatul (1) din directivă obligă statele membre să prevadă că o clauză abuzivă «nu creează obligații pentru consumator, în condițiile stabilite de legislațiile naționale». După cum rezultă din jurisprudență, este vorba despre o dispoziție imperativă care urmărește să substituie echilibrul formal pe care îl instituie contractul între drepturile și obligațiile cocontractanților printr-un echilibru real, de natură să restabilească egalitatea între aceste părți”²³.

49. Considerăm că este relevant să se amintească faptul că articolele 3 și 6 din Directiva 93/13 acordă consumatorilor drepturi subiective pe care instanțele naționale sunt obligate să le apere, inclusiv din oficiu.

50. În ceea ce privește, în al doilea rând, *acțiunile colective în încetare* precum cea formulată de Adicae, reamintim că din jurisprudență rezultă că Directiva 93/13 nu urmărește armonizarea sancțiunilor aplicabile în cazul recunoașterii caracterului abuziv al unei clauze în cadrul unor acțiuni colective. Cu toate acestea, articolul 7 alineatul (1) din această directivă obligă statele membre să se asigure că există mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii²⁴.

51. Curtea a subliniat deja în mai multe rânduri că sistemul de protecție instituit de Directiva 93/13 are la bază ideea că situația de inegalitate care există între consumator și un profesionist nu poate fi compensată decât printr-o intervenție pozitivă, exterioară părților contractului²⁵. Acesta este motivul pentru care articolul 7 alineatul (2) din Directiva 93/13 precizează că mijloacele sus-menționate includ posibilitatea ca asociațiile de consumatori autorizate să sesizeze instanțele [sau organele administrative] competente pentru a se stabili dacă clauzele elaborate pentru a fi utilizate în mod generalizat au caracter abuziv și pentru a se obține, dacă este cazul, interzicerea lor²⁶.

52. În aceste condiții, este oportun să se arate și faptul că raportul existent între acțiunile individuale și acțiunile colective nu a fost reglementat în mod expres de legiuitorul Uniunii. Cu toate acestea, astfel cum a arătat în mod întemeiat Comisia, natura și limitele raporturilor dintre aceste două tipuri de acțiuni pot fi deduse nu numai din Directiva 93/13, ci și din jurisprudența Curții.

23 — A se vedea Hotărârea Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, punctul 34).

24 — *Ibidem* (punctul 35).

25 — A se vedea Hotărârile Océano Grupo Editorial și Salvat Editores (C-240/98-C-244/98, EU:C:2000:346, punctul 27), Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, punctul 26), Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, punctul 31), precum și Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, punctul 41).

26 — A se vedea în acest sens Hotărârile Océano Grupo Editorial și Salvat Editores (C-240/98-C-244/98, EU:C:2000:346, punctul 27), Comisia/Italia (C-372/99, EU:C:2002:42, punctul 15) și Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, punctul 36). A se vedea de asemenea al douăzeci și treilea considerent al Directivei 93/13.

b) Natura acțiunilor individuale și a acțiunilor colective în încetare și raportul dintre acestea

i) Cu privire la natura diferită a acțiunilor individuale și a acțiunilor colective din Directiva 93/13

53. Comisia susține în observațiile sale scrise că articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 se referă, în general, la acțiunile individuale introduse de consumatorii prejudiciați prin clauzele abuzive, aceste acțiuni constituind calea de atac ordinară pentru protecția intereselor lor, în vreme ce acțiunile colective în încetare, prevăzute la alineatul (2), constituie o cale de atac complementară pentru asigurarea acestei protecții.

54. Suntem de acord cu această analiză.

55. Caracterul complementar al acțiunilor colective în încetare este legat, în opinia noastră, de faptul că este vorba despre acțiuni generale care nu vizează un control concret precum cel impus de Directiva 93/13 în cadrul acțiunilor care implică un consumator individual, ci doar un control abstract și general al eventualului caracter abuziv al unor clauze contractuale²⁷.

56. Rezultă că Directiva 93/13 impune statelor membre să instituie în sistemele lor juridice, pe de o parte, cu titlu principal, acțiuni individuale pentru a demonstra caracterul abuziv al clauzelor contractuale și, pe de altă parte, în mod complementar²⁸, acțiuni colective în încetare, care nu ar putea totuși înlocui sau împiedica acțiunile individuale.

ii) Cu privire la raportul de complementaritate dintre acțiunile individuale și acțiunile colective în jurisprudență

57. În ceea ce privește *acțiunile individuale*, din jurisprudență reiese că rolul atribuit de Directiva 93/13 instanței naționale, care constă în asigurarea efectului util al protecției urmărite de dispozițiile directivei, „nu se limitează doar la dreptul de a se pronunța cu privire la natura eventual abuzivă a unei clauze contractuale, ci implică și obligația de a examina din oficiu acest aspect”²⁹. În opinia Curții, această obligație de a interveni, chiar și din oficiu, în cadrul acțiunilor individuale constituie, în general, acțiunea pozitivă sau mijlocul adecvat destinat compensării poziției defavorabile în care se află consumatorul față de un profesionist³⁰. În schimb, în ceea ce privește *acțiunile colective în încetare*, Curtea a statuat că asociațiile de protecție a consumatorilor nu se află într-o astfel de poziție defavorabilă față de un profesionist³¹. Mai exact, aceasta a declarat că o acțiune colectivă în încetare formulată de o astfel de asociație împotriva unui profesionist „nu este caracterizată prin dezechilibrul care există în cadrul unei acțiuni individuale care implică un consumator și cocontractantul său”³². Această diferență între acțiunile individuale și acțiunile colective în încetare care rezultă din Directiva 93/13, recunoscută în jurisprudență, consolidează, în opinia noastră, caracterul complementar al acestora din urmă față de primele.

27 — Comisia precizează că „persoanele” menționate la articolul 7 alineatul (2) din Directiva 93/13 nu sunt consumatorii înșiși, ci persoanele însărcinate cu protecția lor precum, de exemplu, „mediatorul consumatorilor”.

28 — Potrivit Comisiei, protecția consumatorilor este unul dintre domeniile „în care asigurarea *suplimentară* a respectării la nivel privat a drepturilor conferite de legislația Uniunii sub forma acțiunilor colective este utilă”. A se vedea Recomandarea Comisiei din 11 iunie 2013 privind principii comune aplicabile acțiunilor colective în încetare și în despăgubire în statele membre în cazul încălcării drepturilor conferite de dreptul Uniunii” [JO 2013, L 201, considerentul (7), p. 60]. Sublinierea noastră.

29 — Hotărârea Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, punctul 32).

30 — A se vedea Hotărârile Océano Grupo Editorial și Salvat Editores (C-240/98-C-244/98, EU:C:2000:346, punctul 27), Cofidis (C-473/00, EU:C:2002:705, punctul 32) și Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, punctul 32).

31 — A se vedea Hotărârea Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León (C-413/12, EU:C:2013:800, punctul 49).

32 — *Ibidem* (punctul 50).

58. În plus, Curtea a precizat că „caracterul preventiv și obiectivul de descurajare ale [acțiunilor în încetare] ce trebuie introduse, precum și independența lor față de orice conflict individual concret determină posibilitatea exercitării unor astfel de acțiuni chiar dacă clauzele a căror interdicție este cerută nu ar fi fost utilizate în contracte specifice”³³. Realizarea efectivă a obiectivului menționat impune, în opinia Curții, ca clauzele din condițiile generale ale contractelor încheiate cu consumatorii care au fost declarate abuzive în cadrul unei acțiuni în încetare îndreptate împotriva profesionistului implicat [sau a profesioniștilor implicați] precum cea vizată de instanța de trimitere „să nu fie obligatorii nici pentru consumatorii care sunt părți în procedura în încetare, nici pentru cei care au încheiat cu acest profesionist un contract căruia i se aplică aceleași clauze generale”³⁴. Astfel, „aplicarea sancțiunii nulității unei clauze abuzive în raport cu toți consumatorii care au încheiat un contract căruia i se aplică aceleași condiții generale garantează că respectiva clauză nu este obligatorie pentru acești consumatori, *fără a exclude însă alte tipuri de sancțiuni adecvate și eficiente* prevăzute de legislațiile naționale”³⁵.

59. Rezultă, așadar, din această jurisprudență că, în contextul Directivei 93/13, trebuie să existe, în ceea ce privește consumatorii, o legătură favorabilă între acțiunea colectivă în încetare și clauzele concrete obligatorii, iar nu o legătură care să constituie un obstacol în calea acțiunilor individuale sau care să le înlocuiască pe acestea cu acțiunile colective în încetare.

2. Cu privire la interpretarea reglementării procedurale în cauză în lumina articolului 7 din directivă și a principiilor echivalenței și efectivității

60. Trebuie subliniat, având în vedere modul de redactare a întrebărilor preliminare, că instanța de trimitere pare să fi plecat de la principiul că suspendarea acțiunilor individuale în cauză, introduse în paralel de reclamanți în așteptarea unei decizii definitive în procedura colectivă, este un efect necesar al articolului 43 din Codul de procedură civilă³⁶. Cu toate acestea, din observațiile domnului Sales Sinués, ale guvernului spaniol și ale Comisiei reiese că această suspendare are caracter facultativ în sensul că prevederea în discuție conferă instanțelor spaniole o marjă de apreciere pentru a decide dacă o astfel de suspendare este sau nu este relevantă.

61. În plus, observăm că, astfel cum reiese din cuprinsul punctelor 30-33 din prezentele concluzii, în speță, pe lângă complexitatea acestei reglementări, se adaugă și interpretarea divergentă a reglementării procedurale în cauză de către instanțele naționale.

62. În speță, în ceea ce privește reglementarea națională în discuție în cauzele principale, trebuie amintit că nu este de competența Curții să se pronunțe cu privire la interpretarea dispozițiilor din dreptul intern, această misiune revenind exclusiv instanței de trimitere sau instanțelor naționale competente, după caz, care trebuie să determine dacă dispozițiile reglementării naționale aplicabile îndeplinesc cerințele dreptului Uniunii. Cu toate acestea, Curtea, pronunțându-se asupra trimiterii preliminare, poate oferi, dacă este cazul, precizări destinate să orienteze instanța națională în aprecierea pe care aceasta o va efectua³⁷.

63. În acest context vom examina, în lumina principiilor echivalenței și efectivității, dacă reglementarea procedurală națională în cauză constituie un obstacol pentru exercitarea drepturilor conferite de Directiva 93/13.

33 — A se vedea Hotărârile Comisia/Italia (C-372/99, EU:C:2002:42, punctul 15), Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, punctul 37) și Pohotovost (C-470/12, EU:C:2014:101, punctul 44).

34 — A se vedea Hotărârea Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, punctul 38).

35 — *Ibidem* (punctul 40).

36 — Cu toate acestea, din decizia de trimitere pare să rezulte că această instanță nu este obligată să suspende acțiunile în cauză. A se vedea în această privință nota de subsol 8 din prezentele concluzii.

37 — A se vedea în acest sens Hotărârea Mascolo și alții (C-22/13, C-61/13, C-63/13 și C-418/13, EU:C:2014:2401, punctele 81 și 83).

64. În această privință, reamintim că Curtea a statuat deja în repetate rânduri că, în lipsa unei armonizări a unei reglementări procedurale, această chestiune ține de ordinea juridică internă a statelor membre potrivit principiului autonomiei procedurale a acestora. Curtea a subliniat însă că modalitățile procedurale ale căilor de atac destinate să garanteze protecția drepturilor pe care justițiabilii le au în temeiul dreptului Uniunii trebuie să îndeplinească dubla condiție de a nu fi mai puțin favorabile decât cele aplicabile unor situații similare din dreptul intern (principiul echivalenței) și de a nu face practic imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite consumatorilor de dreptul Uniunii (principiul efectivității)³⁸.

a) Respectarea principiului echivalenței

65. În ceea ce privește respectarea principiului echivalenței, acesta din urmă presupune ca norma națională în cauză să se aplice fără distincție atât acțiunilor întemeiate pe încălcarea dreptului Uniunii, cât și celor întemeiate pe nerespectarea dreptului intern, care au un obiect și o cauză asemănătoare. Pentru a verifica dacă principiul echivalenței este respectat, instanța națională, singura care cunoaște direct regulile procedurale ale căilor de atac din domeniul dreptului intern, trebuie să verifice dacă modalitățile procedurale destinate să asigure în dreptul intern protecția drepturilor conferite justițiabililor de dreptul Uniunii sunt conforme cu acest principiu și să examineze atât obiectul, cât și elementele esențiale ale acțiunilor pretins similare de natură internă. În acest sens, instanța menționată trebuie să aprecieze similitudinea acțiunilor vizate din perspectiva obiectului lor, al cauzei lor și al elementelor lor esențiale. Pentru a stabili dacă o prevedere procedurală națională este mai puțin favorabilă, ea trebuie să țină seama de locul pe care prevederea respectivă îl ocupă în ansamblul procedurii, de modul de desfășurare a procedurii respective și de particularitățile acestor norme³⁹.

66. În speță, eventuala prejudicialitate civilă sau litispendența litigiilor individuale și colective își are originea în unele criterii de interpretare a reglementării în cauză care nu sunt unificate între diferitele instanțe naționale. Totuși, nu există, în opinia noastră, niciun element care să permită să se ajungă la concluzia că această reglementare ar fi interpretată în mod diferit în cadrul litigiilor cu privire la drepturile întemeiate pe dreptul național.

b) Respectarea principiului efectivității

67. În ceea ce privește principiul efectivității, astfel cum vom explica la punctele următoare, mai multe elemente ne permit, în schimb, să considerăm că *interpretarea* reglementării procedurale în cauză care admite o prejudicialitate civilă și, prin urmare, suspendarea acțiunii individuale în așteptarea unei hotărâri judecătorești definitive pronunțate în acțiunea colectivă a făcut imposibilă sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite de Directiva 93/13.

68. În primul rând, dacă, astfel cum reiese din cuprinsul punctelor 46-59 din prezentele concluzii, pornim de la premisa că, pe de o parte, Directiva 93/13 conferă drepturi subiective individuale care trebuie să poată fi invocate în cadrul unei proceduri individuale și, pe de altă parte, acțiunea colectivă în încetare este complementară, diferită și independentă de o eventuală acțiune individuală, nu se justifică o suspendare obligatorie sau automată a acesteia din urmă atâta vreme cât nu s-a pronunțat o hotărâre judecătorească definitivă în procedura colectivă.

38 — A se vedea în special Hotărârile Rewe-Zentralfinanz și Rewe-Zentral (33/76, EU:C:1976:188, punctul 5), Peterbroeck (C-312/93, EU:C:1995:437, punctul 12), precum și Impact (C-268/06, EU:C:2008:223, punctele 44-46). A se vedea de asemenea Hotărârile Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, punctul 26), Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, punctul 50) și Barclays Bank (C-280/13, EU:C:2014:279, punctul 37).

39 — A se vedea în acest sens Hotărârea Rosado Santana (C-177/10, EU:C:2011:557, punctul 90).

69. Cât despre dimensiunea individuală a drepturilor consumatorilor, trebuie subliniat că, în special, în ceea ce privește obligația de a examina din oficiu natura eventual abuzivă a unei clauze contractuale, instanța națională nu are totuși obligația, în temeiul Directivei 93/13, să înlăture aplicarea clauzei în discuție în cazul în care consumatorul, după ce instanța l-a informat, înțelege să nu invoce caracterul abuziv și neobligatoriu⁴⁰. Astfel, Curtea a decis că, în cazul în care instanța națională, după examinarea din oficiu a unei clauze contractuale, consideră că o astfel de clauză este abuzivă, „nu o aplică, exceptând cazul în care consumatorul se opune”⁴¹. Această dimensiune individuală, conform căreia „dreptul la o protecție juridică eficientă cuprinde și dreptul de a nu își exercita drepturile”⁴², se materializează în posibilitatea consumatorului de a se exprima și în obligația instanței naționale „de a ține seama, dacă este cazul, de voința exprimată de consumator atunci când, conștient de caracterul neobligatoriu al unei clauze abuzive, indică totuși că se opune ca ea să nu fie aplicată, dând astfel un consimțământ liber și clar cu privire la clauza în discuție”⁴³.

70. În consecință, nu este conformă cu principiul efectivității o interpretare a reglementării în cauză, în special a articolului 43 din Codul de procedură civilă, care prevede obligația de a suspenda acțiunea individuală atunci când există o procedură colectivă paralelă⁴⁴ sau acordă automat prioritate acțiunii colective în raport cu acțiunile individuale, fără ca consumatorul să poată decide, pe de o parte, să nu își exercite dreptul sau să îl exercite în mod eficient în cadrul unei proceduri individuale ori, pe de altă parte, să se disocieze de acțiunea colectivă.

71. În această privință, astfel cum arată Comisia în observațiile sale scrise, respectarea efectivității drepturilor individuale conferite de Directiva 93/13 presupune ca fiecare consumator să se poată disocia de acțiunea colectivă și să introducă o acțiune individuală sau pur și simplu să poată continua procedura colectivă și să accepte caracterul neobligatoriu al clauzei în litigiu. Altfel spus, consumatorul „ar trebui să fie [liber] să părăsească [acțiunea colectivă] în orice moment înainte de pronunțarea hotărârii definitive sau de soluționarea valabilă a cauzei în alt mod, cu respectarea aceluiași condiții care se aplică retragerii din acțiunile individuale, fără ca prin aceasta să piardă posibilitatea de a-și valorifica drepturile într-o altă formă, cu condiția ca aceasta să nu submineze buna administrare a justiției”⁴⁵. Această concluzie se aplică în cazul în care un consumator nu a participat la acțiunea colectivă.

72. În al doilea rând, dacă, astfel cum reiese din cuprinsul punctului 55 din prezentele concluzii, admitem că controlul abstract și general al naturii abuzive a unei clauze contractuale în cadrul unei acțiuni colective în încetare vizează un scop diferit de cel urmărit prin acțiunile individuale, și anume controlul concret al unei clauze în lumina împrejurărilor specifice, trebuie să recunoaștem de asemenea că, în principiu, hotărârile judecătorești pronunțate în cadrul acțiunilor colective și individuale pot fi diferite, dar rareori contradictorii⁴⁶. Astfel, un consumator care decide să acționeze individual nu ar trebui să fie direct afectat de hotărârea judecătorească pronunțată în cadrul procedurii colective, chiar dacă instanța sesizată cu acțiunea individuală va ține în mod evident cont de aceasta⁴⁷.

40 — Hotărârea Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, punctul 33).

41 — *Ibidem* (punctul 35).

42 — Concluziile avocatului general Kokott prezentate în cauza Duarte Hueros (C-32/12, EU:C:2013:128, punctul 53).

43 — Hotărârea Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, punctul 35).

44 — Subliniem, în schimb, că instanțele trebuie să își mențină posibilitatea de a suspenda o anumită procedură individuală pentru alte motive legitime dacă suspendarea constituie un mijloc adecvat și proporțional pentru a asigura o bună administrare a justiției.

45 — Recomandarea Comisiei din 11 iunie 2013, p. 64, punctul 22.

46 — Cu titlu de exemplu, o clauză contractuală poate să nu fie abuzivă în mod abstract, ci numai în anumite împrejurări, sau poate să fie potențial abuzivă, dar să fi făcut obiectul, într-o situație concretă, al unei negocieri individuale și, în consecință, să fi obligat consumatorul vizat.

47 — Subliniem că această interpretare este reținută de unele instanțe naționale care refuză să dispună suspendarea întemeindu-se în special pe faptul că natura diferită a acțiunii individuale (control concret) și cea a acțiunii colective (control abstract și general) ar împiedica extinderea efectelor acesteia din urmă la prima. A se vedea în special Hotărârea nr. 128/2014 a Audiencia Provincial de Granada (Curtea provincială din Granada) din 23 mai 2014, Hotărârile nr. 308/2014 și nr. 141/2015 ale Audiencia Provincial de Oviedo (Curtea provincială din Oviedo) din 17 decembrie 2014 și, respectiv, din 20 mai 2015, precum și Hotărârea nr. 332/2014 a Audiencia Provincial de Girona (Curtea provincială din Girona) din 3 decembrie 2014.

73. În al treilea și ultimul rând, posibilitatea consumatorului de a interveni în acțiunea colectivă nu poate fi asimilată introducerii unei acțiuni individuale. Mai întâi, astfel cum reiese din decizia de trimitere, participarea individuală la o procedură de apărare a intereselor colective întemeiată pe articolul 11 alineatul 4 din Codul de procedură civilă ar obliga consumatorul respectiv să se înfățișeze la tribunalul sesizat cu această cauză renunțând la forul propriu, cel al instanței comerciale din raza sa de domiciliu. Apoi, termenul de două luni de la publicarea în mass-media, prevăzut la articolul 15 alineatele 1 și 3 din Codul de procedură civilă, poate ridica dificultăți de ordin practic pentru intervenția consumatorilor prejudiciați în acțiunea colectivă⁴⁸. În sfârșit, consumatorul este limitat de modul în care asociația pentru protecția consumatorilor a abordat cauza, fără să îi poată modifica obiectul sau să formuleze alte pretenții, ori de întârzierea care constituie, precum în speță, un obstacol în calea protejării sale în calitate de consumator.

74. În consecință, ținând seama de toate considerațiile care precedă, apreciem că, din perspectiva principiului efectivității, articolul 7 din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că nu se opune unei reglementări procedurale naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care permite suspendarea, pentru motivul prejudicialității civile, a unei acțiuni individuale introduse în paralel cu o acțiune colectivă în încetare, până la pronunțarea unei hotărâri judecătorești definitive de finalizare a procedurii colective, cu condiția ca, pe de o parte, această suspendare să nu fie nici obligatorie, nici automată și, pe de altă parte, consumatorul respectiv să se poată disocia de acțiunea colectivă.

V – Concluzie

75. Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, propunem Curții să răspundă Juzgado de lo Mercantil n° 9 de Barcelona (Tribunalul Comercial nr. 9 din Barcelona) după cum urmează:

„Din perspectiva principiului efectivității, articolul 7 din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretat în sensul că nu se opune unei reglementări procedurale naționale precum cea în discuție în litigiul principal, care permite suspendarea, pentru motivul prejudicialității civile, a unei acțiuni individuale introduse în paralel cu o acțiune colectivă în încetare, până la pronunțarea unei hotărâri judecătorești definitive de finalizare a procedurii colective, cu condiția ca:

- această suspendare să nu fie nici obligatorie, nici automată și
- consumatorul respectiv să se poată disocia de acțiunea colectivă.”

48 — În această privință, a se vedea punctul 41 din prezentele concluzii.